

Chak István

L'Aura

Zugolybéli beszélgetés Bagó Bertalan Jászai-díjas főrendezővel

Bagó Bertalan

annak okán, hogy Bereményi Géza Laura című musicaljének ősbemutatójára készül az igazgatóválasztás és bemutatók lázában égő Hevesi Sándor Színház.

- Mire e beszélgetésre sor kerülhetett, a bevezetőben említett egyik lázgócot az önkormányzat sikeresen felszámolta, azaz: újabb 5 évre az eddigi igazgatót, Stéfán Gábort bízta meg. Hogy fogadtad a hírt, s hozott-e ez esetekben az eddigiekhez képest változást?
- Megmondom őszintén, számítottam rá, hogy ezután is ő lesz az igazgató. Változást nem hozott annyiban, hogy – minden mendemonda ellenére - továbbra is hárman végezzük ezt a munkát.
- Ismereteim szerint egy darab és egy rendező egymásra találása többféle módon történhet: darab találja meg a rendezőt, rendező a darabot, stb., ez a Laura esetében hogy történt: librettó a rendezőt, vagy...?
- Rendező a rendezőt, de akkor állapodtunk meg ebben, amikor még egy sor sem volt leírva. Géza jelezte, írna egy musicalt vagy operát – hogy melyiket, azt majd a későbbiekben megbeszéljük -, s megrendezném-e? Én köszöntem, hogy rám gondolt. Rendeztem már darabját, így nyilván tudta, hogy mire számíthat.
- Része volt-e most is a megállapodásnak, ahogy az a Shakespeare királynőjénél is történt: a szerző nem avatkozik a rendező dolgába?
- Szabad kezet adott annak tudatában, hogy úgyis olyannak rendezem meg, amilyen én vagyok, de oly módon, hogy a darab lényegén nem változtatok.

- Az előzetes nyilatkozatok, de a szöveggönyv alapján is kulcsszónak tűnik egy előadási módra utaló kifejezés, a recitativó. Így van-e, s jól gondolom-e, ha valamiféle visszanyúlást feltételezek a Shakespeare királynője formanyelvére, bár ez ott inkább a mozgásban nyilvánult meg?
- Így van, s ez engem nagyon izgat. Géza, amikor megkért erre, azt javasoltam: ne próbáljuk ezt realiztikusan színre vinni, mert akkor fennáll annak a veszélye, hogy – politikai értelemben – állítunk valamit, véleményt formálunk valamiről, ami nem a mi dolgunk. Nekünk az a dolgunk, hogy asszociációkat váltsunk ki a nézőkből: az érzettel foglalkozunk. Azt jelenítsük meg, mit élünk át, s ennek során élje meg mindenki azt a történetet, amire ebből a korból – 1988-tól 94-ig – emlékszik. A recitativó ez esetben azt jelenti – már a textusban is –, nincsen benne próza: recitálások vannak, szinte minden szó meg van komponálva zeneileg, majdnem úgy, mint egy operánál. Ez a kifejezési forma azért jó, mert így elemelem a nézőt a naturális világból, - a napi politikától, okos embereket a múlttal történő esztétizálásától, stb. Azáltal, hogy felemeljük egy kicsit a földtől azzal, hogy a szereplők énekelnek, máris belépünk az ironia és az önironia világába. Gondolj bele: mondjuk, van egy dal arról, hogy Kádár elvtárs mit mondott... valahol. Innentől kezdve a dolog már nem aktuálpolitika, hanem valami más: humor, de amolyan gogoli humor, amelyben valamiféle görbe tükör által láthatja magát a néző oly módon, miáltal felszabadulnak, feloldódhatnak benne a görcsök. Így szeretném megrendezni az előadást, a nézővel mintegy összekacsintva.
- A darab által elmesélt események nagyon-nagyon közeli volta miatt, akár az érintettség okán is, nem tartasz-e attól, hogy értetlenkedést vált ki, érdektelenségbe fullad a színre vitel?
- Nem. Van egy ravaszul megírt történet (ami nem próza!), melyben egy nő – aki a darab katalizátora – ürügyén jár körbe az élet, de ez egy fikció! Mi a színház nyelvén elkezdünk foglalkozni olyasmivel, ami közel volt: nézünk egy furcsa kaleidoszkópon, görbe tükrön vagy laterna magicán keresztül, s te, mint néző, arra emlékszel ebből a világból, ami neked fontos volt. Én csak felkeltem az érdeklődésedet! Formanyelvemben is ezt fogom követni nem csak a dalok által, hanem a szcenikában is: nem naturalista eszközöket fogok használni, hanem szemelvényeket mutatok a korról, szűkítem és kitágítom a teret éppen azért, amit kérdeztél is, hogy ne váljon érdektelenné, unalmassá. Ha sikerül megvalósítani, akkor – szándékom szerint – a néző azt fogja érezni, hogy elveszem tőle a napi politikát, és kinyitom az asszociációs mezőjét. Így már nevetni tud azon, ami miatt keserűség van benne, s a nevetés, mint tudjuk, másfajta önvizsgálatra készítet. S mert ez a cél, a darab megjelenítésében humor lesz, keserű komédia.
- A szereposztást nézegetve szembe ötlő – számomra legalábbis az -, hogy ebben a produkcióban három generáció vesz részt, amelyeket más-más módon érintett meg, vagy nem érintett az akkori idők szele: a legidősebb nemzedék a szerzőé, a legfiatalabb Laura korosztályát megjelenítő egyetemi hallgatóké, s valahol középtájon találhatik a rendező. Véletlen volna?
- A színháznak is – ahogy az életnek – lényege a hagyományozódás: hogyan hagyományozod, örökíted át azt, amit te tapasztaltál, de valahogy úgy, ahogy az a nagyon szép kínai mondás is tartja: ne a mestert kövesd, hanem azt, amit a mester követett. Kutya kötelessége az életnek, hogy megteremtse azt a helyzetet, ahol a generációk találkozhatnak!
- Mint látjuk, megtette, s ha kérhetem, azt meséld el: hogyan?
- Mikor Géza felkért, két feltételem volt: egyik a recitativó, a másik – mivel éppen tanítottam az egyetemen – az, hogy hozok öt negyedéves hallgatót.
- Akik aztán főszereplői lettek a darabnak.
- Pont ezért! A döntésem oka egyrészt az, hogy ők musical tanszakosak, akik nagyon jól énekelnek, táncolnak, hangszeren játszanak – ez a praktikus része. Másrészt azért, mert ők nincsenek fertőzve azzal az áhítattal, hogy ők ezt átélték – tudom őket játszani anélkül, hogy szentimentálisá válnának.

- Fogalmazhatnék úgy is, hogy nekik ez már csak librettó?
- Annyiban nem, hogy – akár az Antigonében – „a halott” nem temetődött el, hiszen napi hírek révén – lásd: ügynöktörvény – az ő fejükben is benne van. Csak az érzés, a szádban az a furcsa vas íz, ami az én nemzedékemnek – neked, meg Gézának főleg! – van, ez nekik nincs. Nekik ez már történelem és adat, de mint probléma, mint kérdésfelvetés, nem idegen, nem ismeretlen számukra.
- Melyik korosztályt kívánjátok megcélozni ezzel a bemutatóval?
- Tudod, az olyan nehéz dolog... Egy ősbemutatónál, amikor már sejtöd, mi az, amit csinálsz, de hogy életre kel-e, beleszáll-e a lélek, lesz-e benne élet, lesz-e benne szellem...? Ez egy didergető rizikófaktor, de ez benne a szép... S a zene* merrefele viszi el a nézőket ...? Hogy melyik korosztályt? Bevallom, nem gondolkodtunk ezen.
- Változtatott-e elképzeléseden annak tudata, hogy pályázatokon díjnyertes lett a librettó és a produkció is?
- Nem változtatott, de nagyon örültünk neki.
- Azért is kérdeztem, mert azt feltételezem, hogy a díjak elnyerésével még fokozottabb várakozás előzi meg a bemutatót.
- Nem a díj miatt! Nézz körül: azért mégiscsak hátborzongató öngyilkos kísérlet a közelmúltról musicalt írni! És nem is igazán musical, de nem is opera, hanem valami más, amit lehet, hogy felháborodással fogadnak, de azt remélem: nem.
- Ahogy ma tudjuk, rendező elődeid az „átkosban” – persze, nagyon leegyszerűsítve – jobbára a politika ellen csináltak színházat. Hogy látod: ma miért kell, miért érdemes színházat csinálni, avagy: mi a színház feladata ma?
- Én azt gondolom, azért érdemes, mert a színház jó – úgy értem, jó csinálni...
- Ez még csak l'art pour l'art...!
- ...és a színészek is szeretik csinálni, az írók is szeretik, és ami a l'art pour l'art utáni következés: a nézők is szeretik – van rá igény! Sokan hitték azt, hogy a tv, a film, stb. térhódításával a színház meg fog szűni, de pontosan az ellenkezőjét tapasztalhatjuk nemcsak Zalaegerszegen, hanem Budapesten és másutt is. Hogy miért kell színházat csinálni? Ez egy igen nehéz kérdés, úgy értem, nagyon nehéz rá összegezni a választ. Talán azért, mert a színház tud közvetíteni olyan üzenetet, amellyel az egyéniség megőrzését, az eredetiség fontosságát hangsúlyozza, s tudja sugallni azt, hogy tudjál önálló döntést hozni, s vállalni is érte a felelősséget.
- Zajos sikert kívánva, köszönöm a beszélgetést!

2005. február 2.
Hevesi Sándor Színház

* A darab zeneszerzője Horváth Károly